

НЕКАНОНИЧНИ ОЧАРОВАНИЯ.
ПОЕЗИЯТА НА ИВАН ТЕОФИЛОВ
ПРЕЗ 60-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ ВЕК

Илия Димитров
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

NONCANNONICAL CHARM.
IVAN TEOFILOV'S POETRY IN THE 1960s

Iliya Dimitrov
Plovdiv University "Paisii Hilendarski"

The text traces the appearance of Ivan Teofiov on the Bulgarian literary scene and the current take of his first poem collections – Heaven and All Stars (1963) and Amphitheater (1968). The study examines the poetic work of Ivan Teofilov in the context of the 1960s and the manifestations of disagreement with the literary canon of the time. The text pursues what is uncharacteristic for the canon imagery in the lyrics of Ivan Teofilov and explores the reasons for it. Also, the text differentiates the imagery from other examples of canonical non-compliance in the 1960s and defines it as a physiognomic work that refuses to take on the problems of socialist existence – it does not directly criticize it, but searches for new ways to establish itself.

Keywords: Ivan Teofilov, literary canon, socialistic Realism, physiognomic poetry

Иван Теофилов е име, което се утвърждава във време, когато е наложен устойчив идеологически, културен и литературен канон, неизбежно свързан с конюнктурата в Народна република България и трайно обвързан с идеите на социализма. „Време на интересна симбиоза от маниакално идеологическо доктринерство и тежки размирни процеси, предизвикани от драматични събития – световни, а и български“ (Алипиева/Alipieva 2004: 5). Време с официозен канон, който ще премине ситото на държавните издателства, ще получи одобрението и хвалбите на критиците и ще се материализира в многохилядни тиражи. Целта му е да обслужи партийната политика във всеки неин аспект (синтез между политическо и естетическо), да стане нейното оръжие в полето на културата и изкуството. Някои от основните принципи, върху които

се основава този канон, са партийност, идеализация на героическия човек на социализма, исторически оптимизъм.

В соцреалистическия канон, възможен за разгръщане най-пълно в прозата, се случват редица поетични „процепи“ от начало до средата на 60-те години на ХХ век. В много сфери на културата вече могат да се забележат процеси на несъгласие с канона, „разбиран не само като идеология, но и като обща психологическа атмосфера, администрирана, режисирана и надзиравана“. Поради родовите си специфики лириката по-лесно успява да премине между капките на цензурската машина и успява да създаде „алтернативни стратегии, които по-трудно подлежат на контрол и санкция“ (Дойнов/Doynov 2010/2011, <http>). Показателен е известният случай със „Стихове“ на Константин Павлов от 1965 г. и последната страница на стихосбирката, където издателството „Български писател“ се „извинява за издадената книга и предварително предава автора на литературните милиционери“ (Леонидов/Leonidov 2018: 130). Иван Теофилов далеч не е толкова краен и явен опонент на властта и канона като Константин Павлов. Останал някак встрани от колективните социолитературни образи на 60-те години, Иван Теофилов осъществява своя дебют през 1963 г. и веднага си проличава, че тази поезия отказва да се ангажира с проблемите, които терзаят официозните автори.

Колко са далече звездите?

Първата стихосбирка на Иван Теофилов – „Небето и всички звезди“ (1963) излиза в една особена литературна и социалнополитическа ситуация. В средата на социалистически удобната литература, където според Георги Марков пред всеки дебютиращ автор стои изборът на позиция, която да определи мястото му в обществото (Марков/Markov 1990: 116), в среда на политически ангажирани писатели, услужливо напаснали своите творчески търсения на онова, което се приема за истина, Иван Теофилов избира да не бъде част от конюнктурата чрез дебютната си стихосбирка. Този избор Яница Радева нарича „разрешението на мъчителната дилема как да се направи писането недосегаемо, разграничено от случайността и натиска на събитията“ (Радева/Radeva 2014:18), а Иван Теофилов в анкета с нея споделя: „[...]

лично на мен ми помагаше с години изработената неутралност: незабъркване в колективните ежби и страсти, неламтене за постове и конюнктурна слава“ (Радева/Radeva 2014: 272). Разграничаването от конюнктурната линия у Иван Теофилов Пламен Дойнов обобщава като „неделима част от алтернативния канон на българската литература от епохата на НРБ“ (Дойнов/Доупов 2009а: 7). Същите мисли потвърждава и Розалия Ликова, определяйки Иван Теофилов като един от поетите, чието творчество „няма нищо общо с лъжата на социалистическия реализъм, с измисления „исторически оптимизъм“ и лесните идеологически построения“ (Ликова/Likova 1991: 2). Антоанета Алипиева поставя Иван Теофилов в маргиналията на българската литература от 60-те до 90-те години не толкова заради някакво негово враждебно несъгласие с канона и режима, колкото поради чуждостта на естетиката му – „маргинализирането му е някак естествено, тъй като в симбиозния му, транскултурен поетически език няма нещо установено като симпатично или несимпатично на литературната организация и производните ѝ критически езици“ (Алипиева/Alipieva 2009: 53). Авторката го определя като „самотник“ (пак там). Говорейки за ранните му стихотворения, Валери Стефанов отбелязва, че „Иван Теофилов се стреми не толкова да заклемява от висотата на някаква ценностно издигната инстанция, а по-скоро да се отграничи, да заяви своето неприемане на нещата, които застрашават стойностното в човешкото поведение“ (Стефанов/Stefanov 2009: 162). Интересно е, че подобни защити на човешкото чрез деликатност и култивираност на възприятията в първата си стихосбирка Иван Теофилов създава през чужди културни кодове чрез стихотворения като „Дон Кихот“ и „Бърнамската гора“ – „Приятелю, върви на път!/ На тоя свят живеят хора./ Ако ръце за зло те спрат –/ сърцата път ще ти отворят...“; а също и „Страхливците, глупците, хитреците,/ бърбъривците и подлещите – всички/ получават своето възмездие“ (Теофилов/Teofilov 1963: 38). Йордан Ефтимов в разговор с Иван Теофилов от 2001 г. по повод антологичната книга, събираща „Амфитеатър“ (1968) и „Град върху градове“ (1976), коментира стихосбирките като стоящи съвсем встрани от всичко, което е могло да бъде зачеркнато или пък да бъде пуснато от тогавашната цензура (Ефти-

мов/Eftimov 2001, <http>). Светлозар Игов бележи малко по-крайно появата на Теофилов в българската литературна среда, наричайки я „неприлично декадентска“ (Игов/Igov 2009: 19). А една такава среда неизбежно с времето създава масова публика, адаптирала вкуса си към онова, което актуалният литературен канон, одържавен, идеологизиран и тиражиран, успява да предложи. Затова и първоначалната рецепция на дебютните книги на Иван Теофилов се сблъсква с публика, за която Светлозар Игов казва, че „не беше култивирана да възприеме пълноценно такъв тип художествена чувствителност“ (Игов 2009: 20), а и с критика, която има сетива, простиращи се дотам, че веднага да разберат дали един дебют ще бъде от „нашите“, или не. Но при срещата с Иван Теофилов през 60-те години критиката няма отработен метод за реакция към една такава непозната висока естетика. Тази поезия не съвместява естетическото с политическото, но и не се заявява ярко като противник на идеологията. Самият Теофилов споделя пред Йордан Ефтимов за стихосбирката „Амфитеатър“, че е била „написана на фона на стихове, в които темите бяха граничари, ТКЗС-та [...]“ (Ефтимов/Eftimov 2001, <http>). Така Иван Теофилов до 80-те години „остава в маргиналните пространства на тесните естетически удоволствия“. Като разглежда заглавия от края на 50-те и началото на 60-те години, Пламен Дойнов отбелязва, че стихосбирката изглежда някак „изпаднала от календара на друга година. „Небето и всички звезди“ звучи едновременно очаквано лиризирано като за дебют, но и като че ли отстранено от титулните призивни или баладични заявления на останалите дебютанти“, твърди още Дойнов и дава за пример „Звездите са мои“ (1957) на Любомир Левчев, „Добро утро, хора!“ (1956) на Пеню Пенев и „Семената зреят“ (1957) на Марко Ганчев (Дойнов/Doynov 2013).

Критиката посреща по очакван начин появата на „Небето и всички звезди“. Само един поглед върху две от първите статии за стихосбирката могат да ни дадат представа за нейната рецепция. „Мечтателю, накъде“ и „Небето е още твърде далеко“ озаглавяват статиите си съответно Петко Тотев и Стефан Елефтеров. Самите заглавия поставят тази поезия в една особена безперспективност, обричат я на нищожност, поради отказа ѝ да се занимава с проблематиките на социалистическото битие. „Повечето стихотворения

потъват в неопределеността на настроението...“ – твърди Е. Манолов в бр. 7 на сп. „Пламяк“ (Манолов/Manolov 1963: 123), а Стефан Елефтеров коментира „Откъде се взе тази сълза и защо щастливата музика изведнъж стана черна?“ (Елефтеров/Elefterov 1963: 240) по отношение на стихотворението „Пловдив“ от дебютната стихосбирка – „Нека свирят оркестри и хълма/ в буйни валсове се върти,/ нека клоните бъдат пълни/ с черна музика и звезди“ (Теофилов/Teofilov 1963: 6). Видно е как социалистическата критика търси определеност в една поезия, която префункционализира границите на определеността на нещата, контурите на вещи, силуети и природа престават да имат, както твърди Светлозар Игов, „натура“ и се превръщат в „култура – контемплативна нагласа на съзерцаващия ги дух“ (Игов/Igov 2009: 20). Критика, за която „сълзата“ непременно трябва да означава тъга и да има причинно-следствена връзка с нея, въпреки че поетът я нарича „необяснима“: „Светят сенките мимолетни./ И небето е златна лоза./ И вървя. И в очите ми свети/ необяснима сълза!“ (Теофилов/Teofilov 1963: 7). Актуалната критическа рецепция на този дебют Пламен Дойнов обвинява в „липса на старание в прочита с дежурен рефлекс към бързо, negliжирано (недо)оценяване“ (Дойнов/Doynov 2013). Още с тази първа стихосбирка Иван Теофилов заявява, че ще бъде автор с интерес към „камерност вместо към парадност“. Именно тук заглавието „Небето и всички звезди“ добива известна парадоксалност. Извадено от контекста на стихосбирката, то само по себе си внушава безпределност, необозримост на хоризонтите. Не просто небето, а над него – в пространствата, до които видимото е ограничено. Не просто някаква звезда, а всички. Напук на патоса на времето Иван Теофилов няма да тръгне с фанфарния завладяващ вик в тези пространства, които биха били присъщи на човека, адекватен на поетическите и критическите очаквания на времето и обстоятелствата. В тази небесна картина Иван Теофилов няма да превзема и да присвоява нищо, няма да бъде дидактичен, а по-скоро желае „да присъства чрез поезията в битието, да преживява всеки пейзаж като лично пътешествие в езика“ (Дойнов/Doynov 2013). „О, свикнали с тези черти на мирните къщи –/ небето и всички звезди/ ни стават насъщни“ (Теофилов/Teofilov 1963: 47). „Небето и всички звезди“ създава една условна космогонична рамка. Откриващото

стихотворение „Залез“ задава хоризонт на овладяване на света, който е безпределно висок: „И аз ръце разтварям и купувам –/ света зелен и златен, и червен!“ Личното опитомяване на света става възможно през края на неговия ден, чрез вграждането на залеза, ресемантизирайки значенията на обичайното и видимото: „Земята става източно-красива/ и златно – най-безличното дърво“ – в „служба“ на човека. Георги Белев нарича това стихотворение програмно, макар този тип текстове да не подхождат по никакъв начин на Иван Теофилов. И продължава – „Иван Теофилов предизвикателно сменя от залеза графическите символни значения“ (Белев/Belev 2009: 129). Във веселостта на залеза Белев усеща „сепване“ от неочаквано новото значение, в което залезът е просто „изкуствена светлина“, под която животът излиза на сцена.

С предпоследния текст от стихосбирката, дал заглавие на самата книга, Иван Теофилов затваря рамката на снемане на висотата на космогонията и поставянето ѝ във видими граници. Под небето и звездите вече се е появила „моята къща“, там са и вратите, и покривите, и човешката умора. Но нещата не са така прости, когато погледнем и между тези две крайъгълни стихотворения. „Небето и всички звезди“ опредметява необозримото, обезграничава веществното, сменя ракурса, без да променя значенията. Дава код за четене на много Теофилови стихотворения – показва предела на видимото и веществното, на осезаемото и илюстративното, бушува от напрежение в справянето си с поставената му сякаш напълно естествено задача да бъде всевъзможен. С „тихи и прости черти/ градът се рисува“, без насилствен импорт на значения. В естеството на нещата стои тишина и простота, чието творчество има безграничен потенциал да рисува всичко.

Творчеството на града, времето и човека

Отворили дума за времето в поезията, трябва да кажем, че дори в ранната поезия на Иван Теофилов то вече има свой основен белег и някои ключови характеристики на интерпретиране. В границите на тази „антично-средиземноморска темпорала“, в която се ражда творчеството на Теофилов, усетът за време е различен. И както пише Лора Шумкова: „Времето във Филибе тече малко по-иначе. В този град, в който едва ли не всеки камък е

историческо свидетелство, историята сякаш не се е случила. Не се случва“ (Шумкова/Shumkova 2009: 29). Именно това неслучващо се време е един от кодовете за разбирането на поезията на Теофилов, проявен още в дебютната „Небето и всички звезди“ и утвърден чрез заглавията на следващите – „Амфитеатър“ (1968), „Град върху градове“ (1976) и неслучайно озаглавената така автоантологична книга – „Богатството от време“ (1981). Категорията „време“ и градът, поставен между „Изтока“ и „Запада“ – в една особена многопластова културна и духовна среда, имат особено отношение, изразено в стихосбирките от 60-те години. „Но това е все пак времето тук./ И аз обичам това мило време,/ което няма светкавичен звук/ и няма отгде да го вземе.“ Наслоило в паметта на миналото целия човешки опит и напрежение, времето вече е напълно хармонизирано. Време и град са символно идентично натоварени категории – и двете изразяват предела от съдържания и смисли, които започват да се показват на лирическият герой в дребни детайли на града и ежедневието. „Три дъги. Една шепа. Цял свят./ Флавия. Улпия. Тримонциум. Имена!/[...]/ Хълмове. Три дъги. Една шепа. Цял свят./ Книга на познанието. Детелина на бурите./ Ключ. Основа. Склад. Отломък от живот,/ съединен с друг живот, неповторим и постоянен./ Живот от камък, от вятър, от гюл, от лоза,/.../ от ечемичено зърно, от камък и вятър...“ („Хълмове“). През тази схема на „неповторимия и постоянен мираж“ се случва животът в поезията на Иван Теофилов. Дълбинността на времето е дотолкова пренаситила знанието за пейзажа, че започва да се показва в неговите привидно напълно обикновени детайли. От обемното, значимото, патетичното Теофилов смалява света до размерите на ечемичното зърно, но без да го ощетява откъм смисли. Шадраванът, мозайката, гюлт са точно толкова важни, колкото и имената, белег на епохите, времето, динамиката. Дори по-важни, по-видими, присъстващи не просто в паметта, но и в ежедневието. Имената се сменят, епохите и годините минават, но тяхната памет сетивата на лирическият герой усещат в онова, което могат да видят физически, да помиришат, да докоснат. „Време, което се отваря към други времена, паралелни на сегашното човешко ежедневие, градът е едно сега, което събира минало, настояще и бъдеще“ (Радева/Radeva 2014: 79). През все-

кидневното Иван Теофилов утвърждава идеята за вечното – непроменимото, което може да остане единствено в бита, незабележим за неудоения със сетивността на „Мисленето“ човек. Обогаден с това специфично разбиране за време, градът на Теофилов хармонизира живота, успокоява събитийността, създава усещане за някаква върховно помирена със себе си космогония, в която всичко вече се е случило и която не може да предложи нищо ново, никакъв разрез, никаква криза, единствено предвечната наслада и смирение. Енчо Мутафов нарича това „омекотяване на неизбежните драматични контрасти“, които „странно се приближават, предпазват ни от конвулсиите на конфликтната визия. Тогава, със своята голяма метафора на съзерцанието, със своята сетивно-пластична пълнота, с културните импулси от вековете, със своето философско време, градът може да очарова и да обнадее“ (Мутафов/Mutafov 2009: 148) По-интересно става, когато си припомним думите на социалистическата критика в лицето на Стефан Елефтеров от 1963 относно дебюта „Небето и всички звезди“, в която критикът вижда „слабост към вечни въпроси и непромяна на света“ и сипе обвинения към това „спряло време“, в което „нищо не става“. Тези особености, които не един или двама критици от 80-те години на ХХ век насам виждат като безценна особеност и трайна характеристика на тази поезия, социалистическата критика вече е открила, но е заклеймила с обратния код на непълноценност.

„Защото този град е построен върху градове. Върху цял музей градове на предметната поезия, въобразяващи си града (вече с малка буква) като конкретно пространство на философско усамотение. Предметният град не е болезнено отчужден от населяващите го човеци (те вече не са тълпи), но си остава дистанциран, хладен – и все така неизбежен. А градът на Иван Теофилов, макар и все така грижливо фиксиран, внимателно обмислен, наситен със смисъл, не само не е отдалечен, той е кондензиран съкровен“ (Шумкова/Shumkova 2009: 31). Като прокарва разграничителна линия между града като поетическо пространство на символизма – враждебен и отчужден, града на поетическото поколение на 40-те – биографично пространство на инициация, и града на Теофилов, Лора Шумкова твърди, че той сякаш е някакво

следващо ниво, построение над тези градове, по-висока степен на естетизация на мястото, но не отричащ предходните, а пазещ ги някъде дълбоко в паметта си. Градът вече не е обект, за който някой говори, а е напълно равноправен субект в творенето на битие, участник в собствената си история. Град, за който се мисли („Какво е мисленето? Туй не е ли/ взаимодействието, при което/ се отразяват в нашата душа/ въздействия със образи на град/ и равнина? И всъщност нищо друго...“), но и град, който мисли („Долавям в съвършеното ти мислене/ единството на твоята постройка/ с могъществото на бои и форми./ с движението чудно на нещата“), („Колко умно./ учудващо обмислено е всичко!“) (Теофилов 1968: 15), дори град, който рисува, твори, създава сам себе си („и с тихи и прости черти/ градът се рисува“) (Теофилов/Teofilov 1963: 47). Тази мисловна дейност на града го прави тъждествен на твореца, дори сътворил самия творец, който от своя страна пресътворява града. Един безкраен демиургичен кръг, в който „вещта заменя човека, изземва функциите му на персонаж, става словесно и съпричастно същество“ (Радева/Radeva 2014: 151) – „градът отново в нас се разпознава“. Времето е натоварено със същата функция – да вае хората на настоящето, а градът да е арена, но и субект на формирането на съзнание – „разчупени видения на старото./ явявайте се, слизайте с утехата/ на дивите ориенталски улички!“ („Творчество“). Град, време и човек съществуват в някакъв невероятен синтез на творчески начала и увисват в безкрайния миг на хармония и предначертаност. „Омиротворено сливане с конкретното съществуване чрез владеење на език, който съгласява отделния пишещ човек с всичкото – с миналото и днешното всеединство на битието (Дойнов/Doynov 2013). „Единодействие на стари и на нови жажди,/ през които потраква влак, и подир миг/ във цялото пространство се повтаря...“ (Теофилов/Teofilov 1968: 44).

„Амфитеатър“ – очарованото дете на миналото

Прелюбопитно четене на градската универсалия в двете стихосбирки на Теофилов от 60-те години можем да направим през стихотворенията „Градче“ („Небето и всички звезди“) и „Градът“ („Амфитеатър“). Умаленото, „погаленото“ (по Радичков) градче, за

което може да се говори с лексиката на миловидното, доближено-то, простото, където дори тревата в гробището е „нежна“ и смъртта е някак по-близка, по-човешка, едно от малкото места, където тя изобщо присъства в тези стихосбирки. И Градът, за който се говори с думи като „могъщество“, „божества“, „философия“. Градчето на минималното действие, пределно малката ежедневна повторителност и Градът на размаха на символиката, съзнанието за предвечност, обема от съдържание: „Като могъщ магнетофон въртиш/ ефектите на градските си шумове...“ Две проекции на градското пространство, които съществуват заедно и са щрихи на едно и също разбиране за мястото като творец на хората си, но някак по-усъвършенствано, по-пълно и осъзнато, по-философско и дълбинно в по-късния текст. „Нека... Всичко е вече чувство!/ Чувство е моят град.“ и само пет години по-късно простото и сякаш неопределено чувство звучи така: „В порядъка на мислите си възплътяваш/ иронии от блясъци и скъпоценни чувства.“ Зародишът на този очарован и хармонизиран от времето античен град се вижда още в първата книга, но далеч по-плътното му разгръщане и осмисляне идва в „Амфитеатър“, неслучайно именувана така. Напълно основателно ще е, ако кажем, че тези две стихотворения могат да се четат и като знаци на едно творческо израстване между две книги, в които дори при неособено детайлен прочит се открояват някои доста ярки разлики в поетиката. Самият Иван Теофилов през призмата на времето през 2001 г. споделя, че втората му книга от 1968 г. го „спасява от стихоплетството и му подсказва разумните способности на писане“ (Теофилов/Teofilov 2001: 73). „Небето и всички звезди“ остава някак в сянката на следващите две книги, които много по-категорично маркират разпознаваемия стил, времево-пространствени отношения и урбанистични представи. В антологичната лирическа книга „Вярност към духа или значението на нещата“ от 2008 г. присъстват едва дванайсет от дебютните текстове, някои редактирани, други пренаписани из основи. От „Амфитеатър“ нататък Пловдив и пловдивското взимат превес в говоренето на Теофилов за поезията (с някои важни условности). В „Амфитеатър“ Иван Теофилов изглежда вече се е сбогувал с обстоятелствената орнаментация на много от стиховете в „Небето и всички звезди“, преобладаващата четиристишна строфична струк-

тура също изглежда отминал етап в творческото развитие на поета. Римата присъства по-скоро епизодично, но все пак Теофилов показва, че владее както класическия, така и белия стих. Интересно е, че стихосбирката „Амфитеатър“ излиза през 1968 г. Една силно драматична година, изпълнена с разтърсващи събития не само за Източния блок, но и за целия свят. Пражката пролет и всички предшестваци и следващи събития в Европа оставят белег както в официалния соцреалистически канон, така и в алтернативните пластове на литературното поле. Властта повишава идеологическата си чувствителност и „предизвиква подновяване на настоящите подкани от страна на официозните литературни институции в НРБ да се реабилитират и гражданската, и съвременната тема, да се подновят опитите за преутвърждаване на социалистическия реализъм“ (Дойнов/Доупов 2009б: 401). Под повърхността, отново в лирическия свят, езикът сякаш се въвлича в едно „въобразено световно пространство“ – твърди Дойнов и допълва, че много от текстовете на 1968 г. се включват в „илюзорен, но все пак жадуван многоезичен диалог, българско и световно стават едно“ и по различен начин поезията реагира на актуалните събития, но все пак те присъстват в нея, лириката се поддава на „специфичната темпоралност на хрониката“. В критическото обговаряне на литературната 1968 г. обаче Иван Теофилов и неговият „Амфитеатър“ никъде не се вписват в общата картина. Те на пръв поглед за втори път се оказват някак „изпаднали от календара на друга година“. Дори самата Прага, присъстваща на два пъти в „Небето и всички звезди“ („Прага“ и „Еврейското гробище в Прага“), тук липсва. От мащабите на лирическото хроникане на време Иван Теофилов избира този, който вече е загатнал в първата си стихосбирка – регионално-универсалното, отразено в лична перспектива, натрупала паметта от дните, вещите и отминалите животи. За разлика от много други млади поети през 1968 г. при него актуалното и интернационалното не нахлуват в личния лирически космос. Стихосбирката се държи като дете, което сякаш тепърва открива света – обозримия свят и физическия свят, който обаче парадоксално на детската неопитност отвежда към „мечтания за стари приятелства, улици, калдъръми, забравени вещи“, а извънсетивното знание за актуалното, отвъд пределите на наслоилото пластове от време съзнание, като

че ли липсва. Възщност това дете не се ражда за пръв път в Амфитеатъра, пет години по-рано стихотворението „Чудо“ е задаване на една тематична линия, в която на лирическия герой, който „не вярва, че някога е бил дете“, му предстои да се озове в място на безкрайни значения, открити привидно за пръв път, но спомнени дълбоко в личната памет: „И спомня ли си този дом, усещам аромат,/ дочувам щракане на ключ – и ставам тих и ярък...“. Яница Радева припомня, че връщането към детството е дискурсивно несериозна територия през 60-те години, тъй като, „подобно на темата за любовта, станала обект на дебати през 50-те, не е насочено към съвремеността, а е по-скоро поглед, обърнат към вчерашния ден и предишните хора“ (Радева/Radeva 2014: 114). Владимир Янев отбелязва, че в това детство има „много от прозаичната античност на Пловдив, от разноезичието и смеха на отминаващото време, което остава, преодоляло пространството си чрез причудливите си параболы, за да достигне до нас като намек, усещане, удивена мисъл“ (Янев/Yanev 1985: 158). Тук „светът е прост/ и празниците му са прости“, битието е игра на време и град, а човекът е зрител, който някога е гледал това представление и наивно подава репликите към актьорите – „тези копия са неистински./ а пиесата е антична!“

Творчеството на Иван Теофилов през 60-те дава на българската литература забележително присъствие, което успява да заобиколи официозния канон, по детски да се скрие от ударите на актуалното, да тръгне на инициационен път през руините на миналото и да откряне вратата на видимото към света на всевъзможните значения. Поезия, която превежда тишината на града на езика на изначалния творец, на езика на мисленето, на всички езици. Поезия, която моделира знанието за себе си през усъвършенстване на виждането, спомнянето, паметта. Поезия, след която остават единствено „вълнения със образи на град и равнина. И възщност нищо друго...“.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Алипиева/Alipieva 2004:** Алипиева, А. *Българската поезия от 60-те години на XX век. На повърхността. Под повърхността*. Велико Търново: Слово, 2004. [Alipieva, A. *Balgarskata poeziya ot 60-te godini na XX vek. Na povarhnostta. Pod povarhnostta*. Veliko Tarnovo: Slovo, 2004.]

- Алипиева/Alipieva 2009:** Алипиева, А. Пътят на Иван Теофилов от и други до емблемата. // *Литературен вестник*, бр. 34, 25 – 31.10.2006. [Alipieva, A. Patyat na Ivan Teofilov ot i drugi do emblemata. // *Literaturen vestnik*, br. 34, 25 – 31.10.2006.]
- Белев/Belev 2009:** Белев, Г. Богатството от време. // *Иван Теофилов в българската литература и култура*. София: Кралица Маб, 2009, 128 – 131. [Belev, G. Bogatstvoto ot vreme. //: *Ivan Teofilov v balgarskata literatura i kultura*. Sofia: Kralitsa Mab, 2009, 128 – 131.]
- Дойнов/Doynov 2009a:** Дойнов, П. Предговор. // *Иван Теофилов в българската литература и култура*. София: Кралица Маб, 2009, 5 – 7. [Doynov, P. Predgovor //: *Ivan Teofilov v balgarskata literatura i kultura*. Sofia: Kralitsa Mab, 2009, 5 – 7.]
- Дойнов/Doynov 2009б:** Дойнов, П. Кризата на комунизма през 1968 година в България: литературни сюжети. // *1968*. София: Сиела, 2009, 400 – 443. [Doynov, P. Krizata na komunizma prez 1968 godina v Bulgaria: literaturni syuzheti. // *1968*. Sofia: Siela, 2009, 400 – 443.]
- Дойнов/Doynov 2010/2011, http:** Дойнов, П. Соцреализъм и алтернативи: аспекти на каноничността. Към нова история на литературата от периода на НРБ. // *БЪЛГАРИСТИКА NUOVA. Годишник на Департамент „Нова българистика“ към НБУ*, 2010/2011. <http://ebox.nbu.bg/nuova/view_lesson.php?id=7>, 12 април 2019. [Doynov, P. Sotsrealizam i alternativi: aspekti na kanonichnostta. Kam nova istoriya na literaturata ot perioda na NRB. // *BALGARISTIKA NUOVA. Godishnik na Departament “Nova balaristika” kam NBU*, 2010/2011. <http://ebox.nbu.bg/nuova/view_lesson.php?id=7>, 12 April 2019.]
- Дойнов/Doynov 2013:** Дойнов, П. „Небето и всички звезди“ на Иван Теофилов: в преддверието на антическото писмо (1963). // *LiterNet*, 21.04.2013 <<https://litenet.bg/publish/pdoynov/ivan-teofilov.htm>>. [Doynov, P. “Nebeto i vsichki zvezdi” na Ivan Teofilov: v preddverieto na anticheskoto pismo (1963). // *LiterNet*, 21.04.2013 <<https://litenet.bg/publish/pdoynov/ivan-teofilov.htm>>.]
- Елефтеров/Elefterov 1963:** Елефтеров, С. Небето е още твърде далеко. // *Септември*, кн. 9, 1963, 240 – 243. [Elefterov, S. Nebeto e oshte tvarde daleko. // *Septemvri*, kn. 9, 1963, 240 – 243.]
- Ефтимов/Eftimov 2001, http:** Ефтимов, Й. Разговор с поета Иван Теофилов. // *LiterNet*, 9.10.2001. <<http://www.litclub.bg/archiv/broi42/teofilov.htm>>, 18 март 2019. [Eftimov, Y. Razgovor s poeta Ivan Teofilov. // *LiterNet*, 9.10.2001 <<http://www.litclub.bg/archiv/broi42/teofilov.htm>>, 18 March 2019.]
- Игов/Igov 2009:** Игов, С. Поетът на Пловдив. // *Иван Теофилов в българската литература и култура*. София: Кралица Маб, 2009, 19 – 22. [Igov, S. Poetat na Plovdiv. // *Ivan Teofilov v balgarskata literatura i kultura*. Sofia: Kralitsa Mab, 2009, 19 – 22.]
- Леонидов/Leonidov 2018:** Леонидов, Р. Убийство на спящ поет. // *L'europo*, бр. 64, ноември – декември 2018, 126 – 137. [Leonidov, R. Ubiystvo na spyasht poet. // *L'europo*, br. 64, noemvri – dekemvri 2018, 126 – 137.]
- Манолов/Manolov 1963:** Манолов, Е. Небето и всички звезди. // *Пламък*, кн. 7, 1963, 123 – 124. [Manolov, E. Nebeto i vsichki zvezdi. // *Plamak*, kn. 7, 1963, 123 – 124.]

- Марков/Markov 1990:** *Задочни репортажи за България*. София: Профиздат, 1990. [Markov, G. *Zadochni reportazhi za Bulgaria*. Sofia: Profizdat, 1990.]
- Радева/Radeva 2014:** Радева, Я. *Обетован кръг. Времена и пространства в поезията на Иван Теофилов*. Пловдив: Хермес, 2014. [Radeva, Ya. *Obetovan krag. Vremena i prostranstva v poeziyata na Ivan Teofilov*. Plovdiv: Hermes, 2014.]
- Теофилов/Teofilov 1968:** Теофилов, И. *Амфитеатър*. Пловдив: Христо Г. Данов, 1968. [Teofilov, I. *Amfiteatar*. Plovdiv: Hristo G. Danov, 1968.]
- Теофилов/Teofilov 2001:** Теофилов, И. *Монолози*. Пловдив: Жанет 45, 2001. [Teofilov, I. *Monoloji*. Plovdiv: Zhanet 45, 2001.]
- Теофилов/Teofilov 1963:** Теофилов, И. *Небето и всички звезди*. София: Български писател, 1963. [Teofilov, I. *Nebeto i vsichki zvezdi*. Sofia: Balgarski pisatel, 1963.]
- Тотев/Totev 1963:** Тотев, П. Мечтателю, накъде? // *Литературен фронт*, бр. 43, 24.10.1963. [Totev, P. *Mechtatelyu, nakade?* // *Literaturen front*, br. 43, 24.10.1963.]
- Шумкова/Shumkova 2009:** Шумкова, Л. Отрязък от град: интимните вечности на Иван Теофилов. // *Иван Теофилов в българската литература и култура*. София: Кралица Маб, 2009, 29 – 41. [Shumkova, L. *Otryazak ot grad: intimnite vechnosti na Ivan Teofilov*. // *Ivan Teofilov v balgarskata literatura i kultura*. Sofia: Kralitsa Mab, 2009, 29 – 41.]
- Янев/Yanev 1985:** Янев, В. Очарованият. Размисли върху поезията на Иван Теофилов. // *Пламък*, кн. 10, 1985, 154 – 160. [Yanev, V. *Ocharovaniyat. Razmisli varhu poeziyata na Ivan Teofilov*. // *Plamak*, kn. 10, 1985, 154 – 160.]